

مصاحبه شرق از غرب

سئوال و جواب عالم هندی با پروفورانشین

بقلم و ترجمه سید محمدعلی جمالزاده - ژنو

« فرضاً که این مقاله متضمن سخنان

کفر آمیزی باشد، نقل کفر کفر نیست. »

مترجم

یکنفر از علمای نامی هندوستان موسوم به پروفوسور «اوپاذایا» از اهالی الله آباد هند که از مشاهیر علمای هند در رشته باستانشناسی و دارای تألیفات متعدد است چندی است برای کسب معلومات و مذاکره با بزرگان و دانشمندان طراز اول دنیا مشغول بیروسیاحت است و بیشتر مقصد او از این کار اینست که در پرتو این ملاقاتها و صحبتها و گفتگوها شاید راهی پیدا نماید که در آتیه تا حدی با استقرار و دوام صلح و آشتی در میان ملل و اقوام کسکی بشود. پروفوسور اوپاذایا که رئیس جمعیت نویسندگان هند میباشد در میان علما و دانشمندان هند تنها کسی است که باخذ دیپلم دکتری افتخاری (Honoris Causa) از ایالات متحده امریکا نایل و مفتخر گردیده است.

وی اخیراً یعنی در طی ماه اردیبهشت امسال بازحمت زیاد توانسته در شهر «برنستون» از شهرهای امریکا که محل اقامت انشتین است با انشتین ملاقاتی بنماید و بهر تدبیری بوده از او سنوالاتی بنماید و جوابهایی بگیرد که اکنون مقداری از آن سنوالها و جوابها را ذیلا بعرض خوانندگان گرامی مجله «نیما» میرساند ولی قبلاً يك نکته بخاطر رسیده که شاید بی مناسبت نباشد تذکر بدهد و آن نکته این است که عموماً آدم هر کسی را که از خود با سوادتر میداند و یا فرض میکند، تصور مینماید که آن شخص خیلی چیزها را میداند و حتی گاهی در این راه کار را بافراط و مبالغه رسانده خیال میکند که چیزی بر آن شخص پوشیده و مستور نیست. راقم این سطور بخاطر دارد پس از پایان تحصیلات ناچیزی که در فرنگستان نموده بود وقتی در همان سن جوانی مسافرتی بطهران نمود یکنفر از همسایگان با ساعت مشاطه خرابی بدیدن او آمده تقاضا داشت که آن ساعت را برایش درست کند. هر قدر گفتم که ساعت ساز نیستم و چنین کاری از دستم ساخته نیست با لیخندی که میرسانید حرفم را باور نکرده است میگفت اختیار دارید با تحصیلاتی که شما در فرنگستان نموده اید چگونه از اصلاح يك ساعت ساده عاجزید. مقصود این است هینقدر که مسراقدری از خودش با سوادتر تصور نموده بود خیال میکرد دارای علوم اولین و آخرین میباشم. یادم است در موقع جشن هزار ساله فردوسی هم وقتی دانشمندان ممالک مختلفه بایران آمده بودند که از آنجمله شاعر معروف هندی تا گور بود یکنفر از علمای بسیار روشنفکر و فاضل ما نزد او رفته و سئوال کرده بود که خدا چیست

و انسان بجه وسیله میتواند بسعادت ابدی برسد و شاعر بیچاره هند را مستأصل ساخته بود. حالا این فاضل هندی هم چون اسم انشتین را شنیده است که در بعضی از علوم صاحب کشفیات و یا بهتر بگوئیم صاحب فرضیه های بزرگ است تصور نموده که انشتین در سیاست و فن جنگ و علوم اجتماعی و مذهبی نیز از اشخاص مبرز این عهد بلکه یگانه دوران است و راهی دور را پیموده که از او سوالاتی - که شاید احدی نتواند با آنها جواب بدهد - بنماید و جواب بگیرد. بهر حیت روزنامه معروف پاریس موسوم به « لوموند » (دنیا) در شماره ۳۰ مه ۱۹۵۱ (۸ خرداد ۱۳۳۰) در تحت عنوان ذیل :

آیا علم از مقصد و مقصود خود منحرف شده است ؟

آلبر انشتین میگوید : « معرفت بخودی خود هرگز مخرب و فاسد نیست »

صورت سؤالیهای دانشمند هندی و جوابهایی را که انشتین بدو داده (یا نداده) چاپ کرده است و ما نیز برای اطلاع خوانندگان گرامی مجله « یغما » آنها را در اینجا بفارسی ترجمه میکنیم :

سؤال اول آیا راهی هست که بتوانیم صلح را مستقر ساخته و از جنگ جلوگیری بکنیم ؟

جواب جنگ در طبیعت انسان است .

سؤال ۲ پس بقیده سرکار سعی در این راه بیحاصل است .

جواب (در حال خنده) ممکن است برای جلوگیری از جنگ و استقرار صلح

بوسایل ساختگی و مصنوعی متوسل بشویم ولی جنگ را نمیتوان از میان برد . در گذشته انسان دچار بندگی و رقیتی بترتیب مخصوصی بود که ممکن بود کم یا بیش انسان با آن بسازد ولی گرفتاری امروزه ما که از اختلاف منافع ناشی شده است خیلی بدتر و شدیدتر است .

سؤال ۳ میدانم که شما از علما هستید ولی من قصدم این نیست که در باب علوم

از سرکار سوالاتی بکنم . منظور من این است که بلکه راهی پیدا کنیم که مردم دنیا را از نعمت صلح و آشتی برخوردار بسازیم . خواهشمندم لطفاً بفرمائید ببینم که آیا این علوم را که با وجود کمک عمده ای که بترقیات مادی و پیشرفت نوع بشر نموده امروز موجب اینهمه بدبختی و نگرانی گردیده است ممکن میباشد که طوری عنانش را بیچنانیم که مفید واقع گردیده بدرد مردم بخورد ؟

جواب بله .

سؤال ۴ آیا سرکار از ترقیات کنونی علوم راضی هستید ؟ آیا میتوان جلوی این

ترقیات را که براه خطرناکی افتاده است گرفت ؟

جواب برای قسمت اول سؤال جوابم بله است و برای قسمت دوم نه .

سؤال ۵ آیا واقعاً ممکن است که علوم را در راه صلح بکار ببریم نه در راه

جنگ و خونریزی ؟

جواب بله .

سؤال ۶ آیا علما میتوانند و یا باید که مطیع حکومت و احتیاجات و مقتضیات حکومتی باشند؟

جواب بطور کلی نمیتوانم باین سؤال جوابی بدهم .

سؤال ۷ چه بسا حتی میتوان گفت در اکثریت موارد حکومتها و دولتها نماینده واقعی ملتها و اقوام نیستند . در این صورت آیا موافقت علما با چنین دولتها و حکومتها منافعی با مصالح و امنیت دنیا نیست ؟
جواب چرا . همینطور است .

سؤال ۸ در موقع جنگهای هجومی که ملکتی مملکت دیگری را معرض هجوم و تجاوز قرار می دهد آیا علما باید با معلومات و اطلاعات خود بمملکتشان که در واقع مهاجم و مقصر است کمک بدهند و آیا بعقیده سرکار در اینصورت چنین عملی حکم اینرا ندارد که کسی برای تخریب نوع بشر اسلحه و مهمات بسازد ؟

جواب ممکن است که بعضی از علما همینطور که میگوئید عمل نمایند ولی نباید چنین رفتار کنند .

سؤال ۹ آیا علما تعلق بیک ملت و مملکت دارند یا بدینا ؟

جواب بدینا .

سؤال ۱۰ آیا علما حق دارند دنیا را بمملکت خودشان مقدم بدانند ؟ آیا باید مقدم بدانند ؟

جواب بله .

سؤال ۱۱ آیا بعقیده سرکار اهمیت بمبهای آتومیک در جنگ اخیر بقدری بود که بتوان گفت بجنک پایان داد ؟

جواب نه .

سؤال ۱۲ آیا خیال میکنید که بمب آتومی در جنگهای آینده قاطع خواهد بود یعنی هر کس داشته باشد فاتح خواهد بود ؟

جواب نه .

سؤال ۱۳ آیا تصور میفرمائید ممکن باشد اسلحه های جدید دیگری ساخته شود (و یا آنکه مشغول ساختن آن باشند) که از بمب آتومی قویتر باشد ؟

جواب ؟

سؤال ۱۴ عموماً در مشرق زمین مردم خیال میکنند که شما در تشکیل کمیسیون آتومی که درباب اسلحه آتومی تحقیقات بعمل میآورد و کار میکند بر رئیس جمهوری سابق امریکا روزولت کمک کرده اید . آیا از پیشرفتهائی که در این زمینه بعمل آمده و ازطرز کار و نظریاتی که در بین است راضی هستید ؟

جواب جواب من بقسمت اول سؤال شما درباره کمیسیون آتومی بله است و برای قسمت دیگر نه .

سؤال ۱۵ وقتی پیشرفت علوم موجب خرابی و فساد تشخیص داده میشود آیا بهتر

نیست که از آن جلوگیری بشود؟ در مذهب و عقیده ما هندیها انسان باید حتی فرزند عزیز خودش را اگر دید ممکن است موجب خطر و فساد ابناء نوع بگردد برطرف سازد. عقیده سرکار در این باب چیست؟

جواب معرفت بخودی خود هرگز مغرب و فاسد نمیشود.

سؤال ۱۶ اگر ملتی یا یکدسته از ممالک و ملل دارای اسراری در زمینه علوم باشند که با کمک آن بتوانند ملت یا ملتهای دیگری را مغلوب و بیچاره بسازند آیا بعقیده سرکار میتوان مطمئن بود که همیشه آنرا در راه مشروعی مورد استفاده قرار خواهند داد و از آن برای مقاصد خودخواهانه و پلید خود سوء استفاده نخواهند نمود؟

جواب نه.

سؤال ۱۷ آیا علما حق دارند که در این راه یعنی کشفیات مضره فقط برفع ملت خود یا ملت و مملکتی کمک بکنند؟

جواب نه.

سؤال ۱۸ آیا جناب عالی طرفدار استعمال بپ آب تومی در بعضی مواقع معین میباشید؟

جواب نه.

سؤال ۱۹ بسیاری از مردم مشرق زمین معتقدند که سرکار مرد با ایمانی هستید و همین عقیده صدمه زیادی در زمینه فکر و استدلال و معقولات بنا وارد میآورد. خواهشمندم فرمائید آیا جناب عالی بخدا اعتقاد دارید؟

جواب چه اعتقادی؟ باین سؤال نمیتوانم جواب بگویم.

سؤال ۲۰ آیا علم بوجود خدا اعم از اینکه دارای ماهیت و کیفیتی باشند چنانکه بعضی از مردم بچنان خدائی معتقدند و با آنکه غیر از آنچه مردم عموماً تصور میکنند میتواند اعتقاد داشته باشد؟

جواب خدا چیست؟ این سؤال معنی ندارد.

سؤال ۲۱ چه بسا ایمان و ایقان انسان را قوی و قادر میسازد. آیا در اینصورت همین سادگی انسان موجب قوت و قدرت او نمیشود؟

جواب؟

سؤال ۲۲ آیا حالا که اوضاع آلمان بهتر شده و وطن پرستی کاذب و تعصبهای جاهلانه برطرف گردیده خیال ندارید بدانجا برگردید؟

جواب نه. (انشتین تردید دارد که آیا تعصب و وطن پرستی کاذب در آلمان برطرف شده است یا نه).

سؤال ۲۳ تصور میکنم که جناب عالی از اوضاع کنونی دنیا راضی نیستید. آیا برای اصلاح امور دنیا فکر و پیشنهادی دارید؟

جواب برای این منظور راه حل «اوتوماتیک» وجود ندارد (یعنی مدت و زمان لازم است).

سؤال ۲۴ آیا بقیده سرکار سازمان ملل متحده هرگز خواهد توانست صلح را در دنیا برقرار بسازد؟

جواب من پیغمبر نیستم.

سؤال ۲۵ سازمان ملل متحده در حال حاضر سازمانی است که در واقع تعلق بیک دسته (سلوک) مخصوصی از ممالک دارد و تصمیماتی را که همین ممالک میگیرند تصویب مینماید. آیا وسیله و چاره‌ای وجود دارد که بتوان این اوضاع را تغییر داد؟

جواب بقیده من بله.

سؤال ۲۶ آیا خیال میکنید که ممکن است ممالک طوری با هم اتفاق و اتحاد و یگانگی پیدا کنند که هر ملتی اعم از بزرگ یا کوچک در آنجا حق رأی داشته باشد و رأی او محترم باشد و دیگران رعایت آنرا بکنند؟

جواب بله

سؤال ۲۷ بقیده سرکار علما چه اقدامی باید بکنند تا دنیا بتواند روی صلح و آرامی بیند؟ علما در کمکی که بملکت و ملت خودشان کرده‌اند و در سهمی که در جنگها و در سیاست داشته‌اند مسئولیت بزرگی دارند. آیا تصور نمیفرمائید که برای اصلاح دنیا حالا مسئولیت بزرگی متوجه آنها میباشد؟

جواب نه. نفوذ فوری و مستقیم آنها کم است.

سؤال ۲۸ آیا پیامی برای علما و برای دنیا و برای هندوستان دارید که من حامل آن بشوم.

جواب نه.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

فردوسی - داستان سهراب

سخن

بدانکه که بگشاد راز از نهفت
کجا نابسوده بسنگ اندرست
چو رخشنده مهری شود بی بها

نینی که موبد بخسرو چه گفت
سخن گفت ناگفته چون گوهرست
چو از بند و پیوند یابد رها